

Motion till riksdagen 2024/25:3391

av **Teresa Carvalho m.fl. (S)**

med anledning av prop. 2024/25:124 Skärpt syn på sexuella kränkningar, bedrägerier mot äldre och brott med kön som hatbrottsmotiv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen antar regeringens förslag till ändring i brottsbalken med den skillnaden att 6 kap. 11 § ändras så att formuleringen ”i huvudsakligt syfte” ersätts med ”i syfte”.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en uppföljande utvärdering för att säkerställa att de lagändringar som rör våldtäkt mot barn och sexuella övergrepp mot barn får avsedd effekt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen i fråga om barnpornografibrottets brottsrubricering efter avslutade EU-förhandlingar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Bakgrund

I februari 2022 gav den socialdemokratiskt ledda regeringen Petra Lundh i uppdrag att bl.a. se över det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar av barn 15-17 år, se över regelverket om köp av sexuell tjänst och koppleri genom internetbaserade verktyg, ta ställning till om kön bör läggas till som en ny grund för straffskärpning vid hatbrottsmotiv, ta ställning till om brottsbeteckningen barnpornografibrott bör ändras samt ta ställning till om det straffrättsliga skyddet för äldre och andra särskilt utsatta behöver förstärkas. Den nu aktuella propositionen bygger på utredningens förslag.¹

¹ Ett starkare straffrättsligt skydd – mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön (SOU 2023:80).

I sammanfattning innebär propositionen att

1. brottet *köp av sexuell tjänst* ändras till *köp av sexuell handling* och det straffbara området för brottet samt för koppleri utvidgas till att även omfatta handlingar på distans, dvs. utan fysisk kontakt
2. brotten *våldtäkt mot barn* respektive *sexuellt övergrepp mot barn* utvidgas till fler situationer där 15-17-åringars nedsatta förmåga att värna sin sexuella integritet utnyttjas
3. kön läggs till som straffskärpningsgrund vid brott som begås med hatbrottsmotiv
4. fler fall av bedrägeri ska bedömas som grova brott och ge hårdare straff.

Förbjud plattformar som t.ex. Onlyfans

Genom propositionen föreslås brottet *köp av sexuell tjänst* ändras till *köp av sexuell handling* och det straffbara området för brottet samt för koppleri utvidgas till att även omfatta handlingar på distans, dvs. utan fysisk kontakt. Socialdemokraterna ser detta som en i grunden naturlig utvidgning av straffbestämmelsen. I takt med att hela vårt samhälle blir mer digitalt blir också sexuella handlingar på distans, både önskade och oönskade, allt vanligare. Som har konstaterats i en rad utredningar och rapporter innebär utvecklingen att också sexindustrin förändrats och att samhället behöver nya verktyg för att minska dess skadeverkningar. Det råder ingen tvekan om att människor i dag utnyttjas inom sexindustrin och att det inom denna bransch också förekommer grov kriminalitet. Att modernisera straffbestämmelsen är därför nödvändigt, både för att ge brottsbekämpande myndigheter rätt verktyg och för att fortsatt markera samhällets syn på köp av sex som i grunden klandervärda handlingar.

Att lagtekniskt utforma en sådan straffrättslig utvidgning är samtidigt inte enkelt. Precis som regeringen konstaterar befinner sig stora delar av dagens digitala sexindustri i vad som med lagändringen hamnar i gränslandet mellan pornografi och prostitution. Regeringen föreslår att denna gränsdragning ska åstadkommas genom krav på dels att gärningsmannen ska "förmå" offret att företa eller tåla en sexuell handling, dels att detta ska göras "i huvudsakligt syfte" att gärningsmannen ska delta i eller förevisas den sexuella handlingen. Konkret innebär det att den som på förhand betalar någon för att spela in en film där en sexuell handling utförs eller som under en pågående liveshow styr den sexuella handlingen kan dömas till straffansvar. Den som endast köper en redan förinspelad film eller som tecknar en prenumeration på konton som löpande lägger ut material faller dock utanför det straffbara området. Enligt samma logik kan den som tillhandahåller eller administrerar en webbplats som erbjuder tjänster inom det kriminaliserade området dömas för koppleri men inte den som tillhandahåller eller administrerar en webbplats som erbjuder pornografi.

I grunden anser Socialdemokraterna att det är en principiellt klok gränsdragning. Även om utsattheten för de som utnyttjas sexuellt i pornografiska syften behöver synliggöras och skyddet bör stärkas, ska det inte vara straffbart att via betaltjänster eller annonsfinansierade sidor titta på pornografiskt material framtaget för en ospecificerad krets tittare. Rättsligt blir gränsdragningen dock konstlad när det kommer till prenumerationstjänster där man "följer" konton där sexuella handlingar utförs live, endast för de som tittar. Även i dessa fall måste de betalande prenumeranterna anses vara de som förmår någon att utföra handlingarna. Socialdemokraterna anser att denna

typ av livesända sexuella handlingar, som t.ex. tillhandahålls och administreras av Onlyfans, bör falla inom det straffbara området. För att säkerställa att även dessa tjänster omfattas föreslås, i linje med vad också vissa remissinsatser anfört, att formuleringen ”i huvudsakligt syfte” ersätts med ”i syfte”.

En uppföljning av de föreslagna straffbestämmelserna gällande våldtäkt och sexuella övergrepp mot barn

År 2018 skärptes bestämmelserna om våldtäkt genom den s.k. samtyckeslagen. Därmed flyttades gränsen för straffbar gärning så att det inte längre är nödvändigt att gärningsmannen har använt sig av våld eller hot eller utnyttjat offrets särskilt utsatta situation för att kunna dömas. Att lagstiftningen numera bygger på principen om frivillighet är ett stort och viktigt steg i arbetet för ett mer jämställt samhälle.

De särskilda bestämmelserna om *våldtäkt mot barn* och *sexuella övergrepp mot barn* kompletterar de generella bestämmelserna. För straffansvar spelar det då, till skillnad från t.ex. våldtäktsbrottet, inte någon roll om barnet har deltagit frivilligt. De särskilda bestämmelserna syftar till att ge minderåriga ett utvidgat skydd från att utnyttjas av personer som har ett särskilt inflytande över dem. I dag handlar det om vårdnadshavare och andra som har ett ansvar för barnet enligt myndighetsbeslut. Genom propositionen utvidgas detta straffansvar till att även omfatta gärningsmän som utnyttjar att ett barn har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet på grund av t.ex. psykisk ohälsa, funktionsnedsättning, missbruk eller gärningsmannens auktoritet. Förslaget grundar sig på de iakttagelser som Petra Lundhs utredning gjorde av straffvärda fall som i dag faller mellan stolarna. Det finns en rad domstolsärenden från de senaste åren där det är tydligt att gärningsmannen utnyttjat särskilt utsatta flickor i åldern 15–17 år men där det av olika skäl ändå inte gått att fälla för brott. Den nu aktuella lagändringen syftar till att täppa till dessa luckor i lagstiftningen.

Socialdemokraterna delar utredningens bedömning kring behovet av den föreslagna utvidgningen av straffbestämmelserna. För att säkerställa att lagändringarna verkligen får avsedd effekt bör en uppföljande utvärdering genomföras. Vi uppmanar regeringen att göra en sådan utvärdering 2027, drygt ett och ett halvt år efter att lagstiftningen trätt i kraft.

Brottsbeteckningen barnpornografibrott

I direktivet till Petra Lundhs utredning låg att ta ställning till om brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott borde ändras i syfte att tydliggöra att vissa brott är dokumenterade sexuella övergrepp mot barn. Utredningens slutsats var emellertid att en sådan förändring var förknippad med svårigheter och hade fler negativa än positiva konsekvenser. Utredningen förordade därför inget byte av brottsbeteckning. Ifall regering och riksdag alltså ville ändra beteckningen föreslog utredningen att brottet skulle benämnas *sexuell exploatering av barn i bild*.

Ett stort antal remissinsatser har kritiserat utredningens bedömning, bl.a. organisationerna Brottsofferjouren, Child X, Ecpat Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, Jämställdhetsmyndigheten, Polismyndigheten, Rädda Barnen och Åklagarmyndigheten.

Regeringen uttalar mot bakgrund av dessa organisationers remisskritik och vissa pågående EU-förhandlingar kring direktiv 2011/93/EU att man avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Socialdemokraterna välkomnar att regeringen avser att återkomma till riksdagen kring frågan. För att säkerställa att så sker bör riksdagen också tillkännage för regeringen att så ska ske.

Teresa Carvalho (S)

Petter Löberg (S)

Mattias Vepsä (S)

Lars Isacsson (S)

Anna Wallentheim (S)

Sanna Backeskog (S)

Heléne Björklund (S)